

УДК 657.6

JEL classification: K22, L84, M21

Олександр ШЕРСТЮК

*доктор економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу
обліку та оподаткування.*

*Національний науковий центр,
«Інститут аграрної економіки», Україна*

E-mail: osherstiuk@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9866-511X>

ResearcherID:

<http://www.researcherid.com/rid/O-4371-2016>

Олена ВОЛОШИНА

*науковий співробітник відділу обліку та
оподаткування,*

*Національного наукового центру «Інститут
аграрної економіки», Україна*

E-mail: accounting@faaf.org.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8793-2369>,

ResearcherID:

<http://www.researcherid.com/rid/ABG-5027-2021>

© Олександр Шерстюк, Олена Волошина,
2021

Отримано: 16.11.2021 р.

Прорецензовано: 03.12.2021 р.

Рекомендовано до друку: 17.12.2021 р.

Опубліковано: 17.12.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Олександр Шерстюк (Україна)
Олена Волошина (Україна)

АУДИТ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ В ОПЕРАЦІЯХ З АКЦІЯМИ ВЛАСНОЇ ЕМІСІЇ

АНОТАЦІЯ

Предметом статті визначено методіку аудиту дотримання вимог нормативних документів при виконанні операцій підприємства з акціями власної емісії.

Метою роботи є розробка теоретичних і практичних підходів до удосконалення методичного забезпечення аудиту дотримання вимог нормативних документів при здійсненні суб'єктами господарювання операцій з акціями власної емісії.

Метод дослідження охоплює методи теоретичного узагальнення, бібліографічний метод, абстрактно-логічний метод.

Результати. За підсумками дослідження одержані результати, які характеризуються окремими елементами наукової новизни, а саме: визначено, що оцінювання дотримання вимог нормативних документів під час виконання операцій підприємства з акціями власної емісії має здійснювати на всіх етапах виконання завдань аудиту; обґрунтовано необхідність застосування відповідних процедур аудиту до всіх видів операцій з акціями власної емісії, а також до заходів, пов'язаних з їх відображенням у фінансовій звітності; запропоновані процедури, які можуть сприяти аудиторам в одержанні доказів стосовно дотримання персоналом підприємства вимог нормативних документів; визначено заходи, як аудитор має виконувати у випадку виявлення ознак недотримання вимог нормативних документів щодо операцій з акціями власної емісії; обґрунтовано порядок визначення впливу обставин, від змісту яких залежить думка аудитора, на необхідність та спосіб її модифікації.

Сфера застосування результатів: практична діяльність незалежних, внутрішніх та державних аудиторів, а також у наукових дослідженнях, спрямованих на вирішення теоретичних і практичних проблем становлення, функціонування та реалізацію суспільної ролі інституту аудиту, академічна та професійна підготовка аудиторів.

Висновки. Вирішення завдань аудиту дотримання вимог нормативних документів при здійсненні операцій з акціями власної емісії є одним з важливих завдань, результати якого забезпечують надання впевненості користувачам фінансової звітності. Основними аспектами, які досліджуються з цією метою суб'єктами аудиту, є: готовність працівників самого підприємства забезпечувати та контролювати відповідні процеси; визначення процедур, які можуть бути виконані аудитором для отримання та оцінювання легітимності поведінки працівників підприємства; ідентифікації ознак, які свідчать про наявність фактів недотримання ними нормативних вимог; оцінювання отриманих аудиторських доказів, що впливають на результати аудиту в цілому. Отримані результати дослідження вирішуватимуть практичні проблеми аудиту як форми контролю діяльності суб'єктів господарювання.

Шерстюк О., Волошина О. Аудит дотримання вимог нормативних документів в операціях з акціями власної емісії. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 4. С. 100-111.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.04.100>

Ключові слова: аудит; акції власної емісії; аудиторські процедури; думка аудитора; підприємство; управлінський персонал; нормативно-правові документи.

UDC 657.6

JEL classification: K22, L84, M21

Oleksandr SHERSTIUK

*Doctor of Economics,
Associate Professor,
Leading Researcher,
Department of Accounting and Taxation,
National Scientific Centre «Institute of Agrarian
Economics», Ukraine
E-mail: osherstiuk@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9866-511X>
ResearcherID:
<http://www.researcherid.com/rid/O-4371-2016>*

Olena VOLOSHYNA

*Researcher,
Department accounting and taxation,
National Scientific Centre «Institute of Agrarian
Economics», Kyiv, Ukraine
E-mail: accounting@faaf.org.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8793-2369>,
ResearcherID:
<http://www.researcherid.com/rid/ABG-5027-2021>*

© Oleksandr Sherstiuk, Olena Voloshyna, 2021

Received: 16.11.2021
Revised: 03.12.2021
Accepted: 17.12.2021
Online publication date: 17.12.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

**Oleksandr Sherstiuk (Ukraine)
Olena Voloshyna (Ukraine)**

AUDIT OF COMPLIANCE WITH REGULATORY DOCUMENT REQUIREMENTS IN OPERATIONS WITH OWN SHARES

ABSTRACT

The subject of the research is the audit method of compliance with the requirements of regulatory documents in the operations with own shares of the enterprise.

The purpose of the work is to develop theoretical and practical approaches to improving the methodological support for the audit of compliance with regulatory documents in the implementation of business entities operations with own shares.

The research method includes methods of theoretical generalization, bibliographic method, abstract-logical method.

Results. The results of the study are characterized by certain elements of scientific novelty, namely: it is determined that the assessment of compliance with regulatory documents during operations with own shares should be carried out at all stages of audit; it's needed to apply audit procedures to all types of transactions with own shares, as well as to measures related to its disclosure in the financial statements; procedures that can assist the auditor for obtaining of of compliance of the conduct of the personnel of the enterprise with the requirements of regulatory documents evidence are proposed; the measures to be taken by the auditor in case of detection of signs of non-compliance with the requirements of regulatory documents on transactions with own shares are determined; the procedure for determining the impact of circumstances, the content of which depends on the auditor's opinion, on the need and method of its modification is substantiated.

Scope of results: practical activity of independent, internal and public auditors, as well as in research aimed at solving theoretical and practical problems of formation, functioning and implementation of the public role of the audit institute, academic and professional training of auditors.

Conclusions. Solving the tasks of the audit of compliance with regulatory requirements in the implementation of operations with own shares is one of important tasks, the results of which provide confidence to users of financial statements. The main aspects studied by auditors for this purpose are: the willingness of employees to ensure and control the relevant processes; determining the procedures that can be performed by the auditor to obtain and assess the legitimacy of employee behavior; identify signs of facts of non-compliance with regulatory requirements; evaluation of the audit evidence obtained, which affects the results of the audit as a whole. The results of the study will solve the practical problems of audit as a form of control over the activity of economic entities.

Sherstiuk, O., & Voloshyna, O. (2021). Audit of compliance with regulatory document requirements in operations with own shares. *Economic analysis*, 31 (4), 100-111.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.04.100>

Keywords: audit; own issue shares; audit procedures; auditor's opinion; enterprise; management staff; regulatory documents.

Вступ

Законодавчі і нормативні акти, які застосовуються до суб'єкта господарювання, зокрема – операцій з цінними паперами (серед яких й акції) власної емісії, складають нормативно-правову основу його діяльності. Вплив законодавчих та нормативних актів на відображення у фінансовій звітності операцій з акціями власної емісії може бути різним.

Положення нормативних документів щодо операцій з акціями власної емісії безпосередньо впливають на фінансову звітність, оскільки вони визначають алгоритми визнання господарських подій, порядок їх оцінювання та розкриття інформації у фінансовій звітності підприємств.

Водночас, нормативні документи визначають зміст поведінки управлінського персоналу, який має дотримуватися вимог законодавчих або інших нормативних актів, оскільки вони встановлюють положення, відповідно до яких суб'єкту господарювання дозволяється провадити свою діяльність, але не впливають безпосередньо на його фінансову звітність. Недотримання вимог законодавчих і нормативних актів, зокрема під час ініціювання та виконання операцій з акціями власної емісії, може призвести до штрафних санкцій, судових позовів або інших наслідків для суб'єкта підприємництва, які можуть істотно вплинути як на фінансову звітність, так і на діяльність в цілому. При цьому, зазначені обставини можуть негативно вплинути і на осіб, які приймають рішення, пов'язані з функціонуванням підприємства, фінансуванням його діяльності та залучення необхідних ресурсів.

Виходячи з вимог нормативних документів, працівниками підприємства здійснюються заходи, які мають на меті формування інформації щодо змісту та результатів діяльності, зокрема – щодо інформації про операції з акціями власної емісії, протягом визначеного періоду, яка

систематизується та узагальнюється у формах фінансової та іншої звітності. Така інформація може використовуватися зацікавленими особами і формується, переважно, з урахуванням вимог законодавчих документів (фінансова, податкова звітність) та інших (статистична, управлінська звітність тощо). Вимоги окремих видів нормативних документів регулятивного характеру стосуються порядку не лише формування звітних форм та розкриття в них необхідної інформації (стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності), але й подання її зацікавленим особами через механізм оприлюднення (нормативні документи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку).

Зважаючи на це, існує потреба в забезпеченні дотримання вимог законодавчих та інших нормативних документів в контексті легітимізації функціонування суб'єктів господарювання, їх звітності та планування заходів щодо залучення додаткового капіталу в майбутньому. Серед механізмів такої легітимізації є отримання висновку незалежного фахівця (аудитора) стосовно відповідності зазначених та інших аспектів діяльності підприємства вимог нормативно-правового регулювання. При цьому, досліджуючи легітимність операцій суб'єкта господарювання з акціями власної емісії, юридичну обґрунтованість їх результатів, визначення перспектив оптимізації діяльності в умовах змінного юридичного середовища, аудитор, насамперед, оцінює імовірність існування певних порушень вимог законодавства, їх впливу на показники фінансової звітності, а отже – і на реакцію її користувачів під час підготовки, обґрунтування та реалізації управлінських рішень.

Отже, існує потреба у формуванні організаційного та методичного забезпечення заходів, які має виконати аудитор в контексті виконання завдань з надання впевненості, одним з яких є аудит фінансової звітності, а також надання

незалежної професійної оцінки юридичної обґрунтованості фінансово-господарських операцій з акціями власної емісії.

Викладене обґрунтовує актуальність дослідження за темою статті та практичну значимість його результатів в контексті удосконалення практики аудиту фінансової звітності з метою надання можливості суспільству реалізовувати власні очікування стосовно отримання адекватної інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання та її оцінювання.

Значення акцій як важливого для суспільства економічного явища обґрунтовують за результатами проведених досліджень Н. О. Ботвіна [1], З. С. Варналій, Р. О. Анзін [2], Л. О. Волкова [3], О. В. Гарагонич [4], О. Г. Михайленко, Н. А. Красникова [5], А. В. Смітюх [6], Ф. М. Ханієва [7] й інші науковці. Зокрема, З. С. Варналій, Р. О. Анзін в контексті становлення та ефективного розвитку суспільно-економічних відносин на основі ринку первинних розміщень зазначають, що для цього «важливо створити стабільні й передбачувані правила відносин бізнесу й влади, законодавчу основу для захисту прав власності. Не менш важливою умовою ... буде створення ефективної інфраструктури українського фондового ринку» [2, с. 117]. Зазначене на наше переконання, свідчить про те, що дотримання «правил відносин бізнесу і влади», а отже – і необхідність його контролю, зокрема у формі аудиту, є одним з невід'ємних механізмів не лише розвитку ринку залучення ресурсів через первинне розміщення акцій, але й оптимізації економічних відносин між такими групами суспільства, як власники ресурсів та зацікавлені в їх отриманні суб'єкти підприємництва.

Роль операцій з акціями власної емісії в системі управління діяльністю суб'єктів господарювання розкривається у наукових працях Н. М. Алєйнікової [8], Н. І. Гвоздей, І. С. Бондарук, О. А. Вінницька [9], А. М. Кадацька [10], Н. В. Коцєруба [11]

інші дослідники. В контексті дослідження, вважаємо за доцільне погодитися з твердженням А. М. Кадацької, згідно з яким «значення власного капіталу для підприємств будь-якої форми власності та організаційно-правової форми надзвичайно велике, оскільки він виступає основою функціонування будь-якого підприємства [10, с. 1122]. Виходячи з цього, обґрунтованою є необхідність аудиту дотримання вимог нормативних документів під час виконання будь-яких операцій з власним капіталом (зокрема – на основі акцій власної емісії), що сприятиме легітимізації підприємства в цілому.

Особливості бухгалтерського обліку, аналізу і контролю (зокрема – у формі аудиту) акціонерного капіталу, представленого акціями власної емісії, охарактеризували М. О. Белоусов [12], А. Р. Мельник [13], Т. В. Польова, І. П. Котелевська [14], Ю. Б. Слободяник, Н. А. Сиротенко [15], Д. В. Трикашна, Л. І. Прохорова [16], В. А. Шепелюк [17], Дж. Танг (Tang), К. Карім (Karim) [18], а також інші автори наукових публікацій. Зокрема, на думку В. А. Шепелюк, «в межах корпоративного управління окреслюється, яким способом інвестори контролюють діяльність управлінців, визначають відповідальність, яку мають менеджери щодо інвесторів в результаті діяльності товариства. Відповідна система корпоративного управління збільшує впевненість інвесторів в тому, що керівництво товариства з розумом використовує їх вкладені інвестиції для фінансово-господарської діяльності товариства, що сприяє збільшенню вартості частки інвесторів у капіталі» [17, с. 18]. Отже, зростає потреба у реалізації кожної з функцій системи управління, зокрема – функції аналізу і контролю, яка може бути реалізована у формі аудиту. При цьому, особливої актуальності набуває аудит дотримання вимог нормативно-правового регулювання кожного з аспектів

діяльності підприємства, в тому числі – операцій з акціями власної емісії.

О. О. Дядюн [19], Т. О. Меліхова, І. В. Феофанова, Н. Л. Лісіна [20], Т. П. Мельник [21], І. П. Порсюрора [22], О. Г. Рябчук, О. О. Корнійчук [23], Т. І. Хомуляк, І. І. Демко [24], Ч. Чена (Chena), Б. Спріндіб (Srinidhib), Е. Сюа (Sua) [25], Г. Ходжатіфард (Hojatifard), О. Паурайдарі (Pourheidari), М. Бахармогадам (Baharmoghadam) [26], М. Боерсма (Boersma) [27], М. Умар (Umar), С. Сіторуз (Sitorus), Р. Сурія (Surya), Е. Шаукі (Shauki), В. Діянті (Diyanti) [28], Ч. Жанг (Zhang) [29] та інші вітчизняні й закордонні науковці й практикуючі фахівці розкривають сучасні тенденції розвитку аудиту, його організаційних і методичних характеристик, процедурного забезпечення тощо. Проте, на сьогодні в наукових публікаціях окремі питання оцінювання під час аудиту дотримання вимог нормативних документів розглядається виключно в контексті одного з аспектів функціонування системи внутрішнього контролю в цілому, без адаптації до конкретних параметрів господарських операцій.

Отже, існує потреба в пошуку та науковому обґрунтуванні механізмів вирішення проблеми теоретичного і практичного забезпечення аудиту дотримання вимог нормативних актів під

час здійснення операцій підприємства з акціями власної емісії.

Мета та завдання статті

Зважаючи на викладене, метою наукового дослідження, результати якого наведені у статті, є розробка теоретичних і практичних підходів до удосконалення методичного забезпечення аудиту дотримання вимог нормативних документів при здійсненні суб'єктами господарювання операцій з акціями власної емісії. Для досягнення мети статті пропонується визначити процедури, які сприятимуть отриманню аудитором доказів щодо стану виконання вимог відповідних актів, та підходи до обґрунтування на їх основі адекватної професійної думки, що міститиметься у звіті за результатами аудиту.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для визначення методики аудиту дотримання законодавства при операціях з акціями власної емісії, насамперед, необхідно ідентифікувати аспекти зазначених елементів фінансово-господарської діяльності, що визначаються та регулюються чинними нормативними документами. В цьому контексті, перелік та послідовність таких операцій може бути відображена за допомогою ілюстрації (рис. 1).

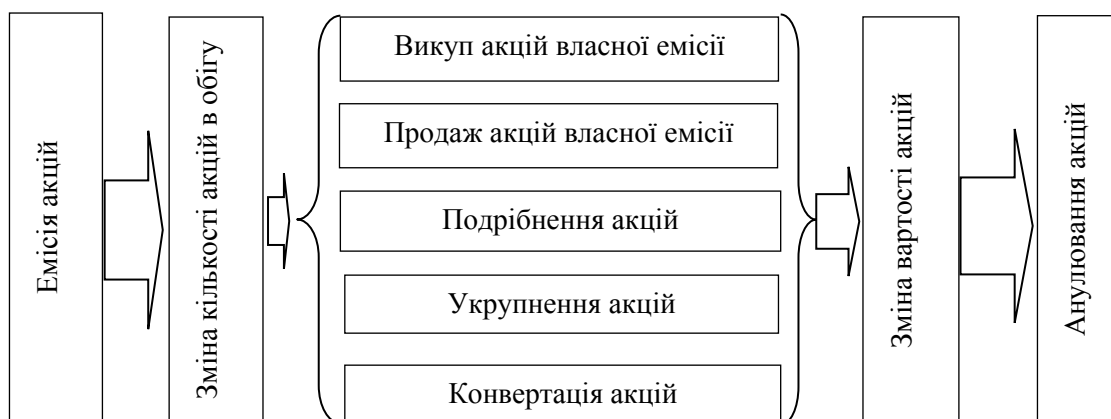

Рис. 1. Основні види операцій підприємств з акціями власної емісії (авторська розробка)

Під час виконання операцій кожного з наведених видів, емітент акцій має дотримуватися вимог нормативних документів, які визначають вимоги на загальнонаціональному (законодавчому), спеціалізованому (регулятивному) та суб'єктному (управлінському) рівнях.

Вимоги нормативних документів, що стосуються операцій з акціями власної емісії, визначають перелік основних заходів, що мають бути здійснені підприємством, а також критерії, яким мають відповідати наслідки таких заходів.

Відповідно до чинної редакції Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг, «аудитор несе відповідальність за отримання достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки» [30].

Зважаючи на це, під час проведення аудиту дотримання вимог законодавства та інших нормативних документів, зокрема тих, що стосуються операцій з акціями власної емісії, має місце неминучий ризик того, що деякі суттєві викривлення під час відображення відповідних операцій та їх результатів у фінансовій звітності можуть бути не виявлені. Причинами цього, на нашу думку, може бути визнано низку аспектів.

Насамперед, це стосується існування значної кількості законодавчих та інших нормативних документів, які стосуються фінансування бізнесу за рахунок власного капіталу суб'єкта господарювання. Цей факт може не реєструватися інформаційними системами, що мають відношення до формування фінансової звітності та, як наслідок, не впливати на її показники.

Іншою причиною існування ризиків існування викривлень у фінансовій звітності щодо інформації про акції власної емісії та операції з ними є недотримання вимог законодавчих та інших нормативних документів. Це може спричинити дії,

спрямовані на приховування зазначеного факту (навмисна nereєстрація операцій з акціями власної емісії, нехтування управлінським персоналом відповідними заходами внутрішнього контролю, змова, підробка, навмисне подання аудитором хибної інформації тощо).

Ще одним аспектом, який має бути врахований для оцінювання ризиків суттєвих викривлень є визнання факту недотримання вимог законодавчих та інших нормативних документів стосовно операцій з акціями власної емісії компетенцією правоохоронних та судових органів. Зазначена обставина, як правило, має розкриватися у примітках до фінансової звітності з метою інформування її користувачів.

В контексті зазначеного, можуть бути ідентифіковані наступні завдання аудиту, пов'язані з оцінюванням дотримання вимог законодавчих і нормативних документів:

- отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі щодо дотримання положень законодавчих та нормативних актів, які загальновизнано безпосередньо впливають на визначення суттєвих сум і розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єкта господарювання щодо акцій власної емісії;
- виконання аудиторських процедур, необхідних для виявлення фактів недотримання вимог тих законодавчих та нормативних актів, які можуть мати суттєвий вплив на інформацію фінансової звітності стосовно акцій власної емісії та операцій з ними;
- виконання заходів у відповідь на встановлення фактів недотримання або підозрюване недотримання вимог законодавчих та нормативних актів стосовно акцій власної емісії, ідентифікованих під час аудиту.

Окреслені заходи мають виконуватися аудитором на кожному з етапів виконання завдання з надання впевненості користувачам, наведених на рис. 2.

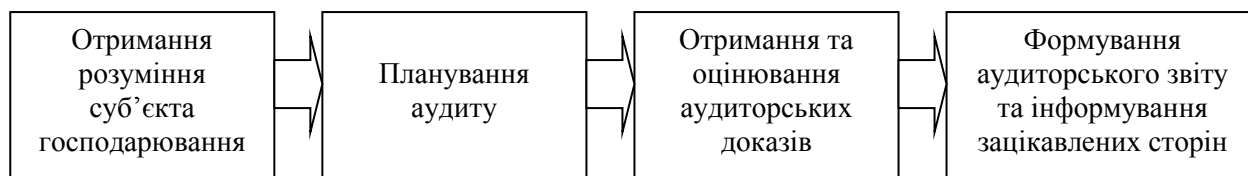

Рис. 2. Етапи аудиту дотримання законодавства при здійсненні операцій з акціями власної емісії (авторська розробка)

Під час отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища аудитор необхідно отримати загальне розуміння законодавчих та інших нормативних документів, яка застосовується для реалізації та контролю операцій з акціями власної емісії, а також того, наскільки персонал суб'єкта господарювання дотримується відповідних вимог. При цьому, необхідно оцінити, недотримання яких саме вимог матиме безпосередній вплив на визначення суттєвих сум та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Для забезпечення ідентифікації випадків недотримання вимог нормативних документів, аудитор необхідно виконати низку аудиторських процедур, серед яких найбільш ефективними, на наше переконання, можуть бути наступні:

- звернення з запитом до управлінського персоналу (а за потреби – до осіб, наділених найвищими повноваженнями) з метою отримання відповіді на питання, «чи дотримується суб'єкт господарювання вимог нормативних документів щодо здійснення операцій з акціями власної емісії?». Отримана на цей запит відповідь аудитор має отримати запевнення, що йому було розкрито всі відомі випадки недотримання або підозрюваного недотримання вимог законодавчих і нормативних актів, вплив яких слід розглядати при складанні фінансової звітності;
- шляхом інспектування ознайомитися з листуванням підприємства з відповідними регуляторними органами

(в разі наявності) для визначення фактів існування виявлених під час контрольних заходів відхилень як у процедурах здійснення операцій з акціями власної емісії, так і їх відображення у звітності. Така процедура дасть можливість аудитор не лише визначити факт відхилень, які, за певних обставин, можуть бути визнані суттєвими, але й підтвердити неефективність системи внутрішнього контролю підприємства стосовно акцій його власної емісії.

Якщо наведені процедури не дали можливість одержати докази щодо випадків або ознак недотримання вимог нормативних документів, аудитор має обґрунтувати судження щодо недоцільності виконання інших аудиторських процедур для досягнення цієї мети. Проте, варто брати до уваги вимоги чинної редакції Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, оглядів, інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг, згідно яких застосування будь-яких аудиторських процедур незалежно від їх цільового спрямування (різних видів елементів фінансової звітності), виду (тестів контролю чи процедур за змістом) та характеру (основні чи альтернативні), може призвести до отримання нових доказів. Такі докази можуть, серед іншого, спростувати попередні висновки аудитора щодо відсутності фактів дотримання вимог нормативних документів під час виконання підприємством операцій з акціями власної емісії.

Якщо аудитор стало відомо про факт чи ознаки недотримання вимог

нормативних документів, йому необхідно отримати розуміння характеру цієї події та обставин, за яких вона відбулася. В контексті дослідження операцій з акціями власної емісії це може спричинити ідентифікацію навмисних (шахрайських) чи ненавмисних (помилкових) дій управлінського та іншого персоналу підприємства, відповідального як за виконання та супроводження таких операцій, так і за відображення їх змісту та результатів у формах фінансової звітності. В такому випадку, аудитору необхідно здійснити заходи для оцінювання можливого впливу таких подій на фінансову звітність.

Якщо аудитор отримує аудиторські докази стосовно наявності фактів чи ознак недотримання вимог нормативних документів під час виконання підприємством операцій з акціями власної емісії та їх відображення у фінансовій звітності, він має обговорити це питання з управлінським персоналом і за потреби – з особами, наділеними найвищими повноваженнями. Якщо в результаті такого обговорення аудитор не отримав достатньої кількості доказів, яка підтверджує дотримання вимог нормативних документів і, за його професійним судженням, вплив такого недотримання вимог може бути суттєвим для фінансової звітності, виникає потреба у визначенні необхідності отримання юридичної консультації.

Якщо одержати достатню кількість відповідних аудиторських доказів щодо ознак недотримання вимог нормативних документів неможливо, аудитор повинен оцінити вплив такого обмеження на аудиторську думку стосовно фінансової звітності в цілому та відображення у ній операцій підприємства з акціями власної емісії та їх результатів.

Аудитор на підставі отриманих доказів може дійти висновку, що управлінський персонал або особи, наділені найвищими повноваженнями, причетні до недотримання вимог. В цьому разі

необхідно повідомити про це наступний вищий рівень управлінського персоналу суб'єкта господарювання, якщо він існує (аудиторський комітет, спостережну раду тощо). Якщо наступний вищий рівень управлінського персоналу не існує або аудитор вважає, що його повідомлення може бути проігноровано, є доцільним розглянути необхідність отримання юридичної консультації.

За результатами аудиту операцій підприємства з акціями власної емісії та оцінювання їх відображення у формах фінансової звітності, аудитор формує думку, яка ґрунтується на отриманих під час виконання завдання аудиторських доказах. Така думка і є джерелом впевненості, що надається користувачам фінансової звітності за підсумками аудиту. Її вид і характеристики залежать від оцінок, які надає аудитор виявленим на підставі доказів обставинам (табл. 1).

Варто також зазначити, що визнання наявності ознак чи фактів недотримання вимог нормативних документів за окремо взятими операціями з акціями власної емісії та реагування на них управлінського персоналу і осіб, наділених найвищими повноваженнями, може бути окремим елементом оцінки функціонування системи внутрішнього контролю підприємства в цілому. Це може призвести до перегляду змісту, обсягу та послідовності виконання аудиторських процедур щодо інших аспектів функціонування суб'єкта господарювання, а в разі потреби – оціночних характеристик суттєвості інформації, величини аудиторського ризику тощо. Наслідком зазначеного також може бути зміна оцінок отриманих аудиторських доказів, що, у власну чергу, може мати за наслідок модифікацію аудиторської думки, висловленої у звіті за результатами аудиту. При цьому, зазначені зміни можуть стосуватися не лише оцінок дотримання вимог нормативних документів, але й інших тверджень управлінського

персоналу клієнта, застосованих під час складання фінансової звітності.

Таблиця 1. Види професійної думки, що висловлюється за результатами аудиту операцій з акціями власної емісії (авторська розробка)

Думка аудитора	Підстави для висловлення
Немодифікована (позитивна) думка	Відсутні ознаки, які, на думку аудитора, свідчать про недотримання вимог нормативних документів
Відмова від висловлення думки	Управлінський персонал чи особи, наділені найвищими повноваженнями, заважають аудитору отримати прийнятні аудиторські докази у достатньому обсязі, щоб оцінити, чи має місце або можливе недотримання вимог, яке може бути суттєвим для фінансової звітності
Модифікована (думка із застереженням)	Управлінський персонал чи особи, наділені найвищими повноваженнями, заважають аудитору отримати прийнятні аудиторські докази у достатньому обсязі, щоб оцінити, чи має місце або можливе недотримання вимог, яке може бути несуттєвим для фінансової звітності
	Аудитор доходить висновку, що недотримання вимог має несуттєвий вплив на фінансову звітність і це не було адекватно відображено у фінансовій звітності
Модифікована (негативна) думка	Аудитор доходить висновку, що недотримання вимог має суттєвий вплив на фінансову звітність і це не було адекватно відображено у фінансовій звітності

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, вирішення завдань аудиту дотримання вимог нормативних документів при здійсненні операцій з акціями власної емісії є одним з важливих завдань, результати якого забезпечують надання впевненості користувачам фінансової звітності. Основними аспектами, які досліджуються з цією метою суб'єктами аудиту, є готовність працівників самого підприємства забезпечувати та контролювати відповідні процеси, а також визначення процедур, які можуть бути виконані аудитором для отримання та оцінювання легітимності поведінки працівників підприємства, ідентифікації ознак, які свідчать про наявність фактів недотримання ними нормативних вимог, а також оцінювання отриманих аудиторських доказів, що впливають на результати аудиту в цілому.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що заходи аудиту мають стосуватися кожного з видів операціями з акціями власної емісії на етапах ознайомлення з бізнесом клієнта, планування аудиту, застосування та оцінювання результатів аудиторських процедур, оцінювання отриманих доказів та висловлення думки аудитора. Запропоновані процедури, застосування яких сприятиме отриманню аудитором достатньої кількості відповідних доказів щодо дотримання персоналом підприємства вимог нормативних документів та відображення у звітності змісту та результатів операцій з акціями власної емісії. Визначені підстави для висловлення різних видів аудиторської думки за результатами виконання відповідних завдань аудиту.

Отримані результати дослідження вирішуватимуть практичні проблеми аудиту як форми контролю діяльності

суб'єктів господарювання. Відтак, предметом подальших наукових пошуків за темою може бути визнане удосконалення методичного забезпечення аудиту через визначення оптимального

співвідношення змісту та обсягу процедур аудиту дотримання вимог нормативних документів на основі оптимізації витрат наявних у аудитора ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ботвіна Н. О. Фінансовий ринок як складова соціально-економічної сфери держави. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 1. С. 115-119.
2. Варналій З. С., Анзін Р. О. Сучасний стан та динаміка публічних розміщень акцій вітчизняних компаній на міжнародних ринках капіталу. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 20. С. 114-122.
3. Волкова Л. О. Цивільно-правовий статус державних акціонерних компаній : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 19 с.
4. Гарагонич О. В. Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2020. 466 с.
5. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.54.
6. Смітюх А. В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові засади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2019. 37 с.
7. Ханієва Ф. М. Правочини з внесення вкладів господарського товариства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2020. 21 с.
8. Алейнікова Н. М. Формування механізму оцінки вартості акціонерних товариств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Харків, 2018. 252 с.
9. Гвоздей Н. І., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 1. С. 216-221.
10. Кадацька А. М. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, його значення та структура. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 1122-1125.
11. Коцеруба Н. В. Організація і планування аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 108-112.
12. Белоусов М. О. Бухгалтерський облік і контроль руху статутного капіталу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2011. 21 с.
13. Мельник А. Р. Підготовка фінансової звітності за міжнародними стандартами та особливості її аудиторської перевірки. *Облік і фінанси*. 2013. № 4(62). С. 121-129.
14. Польова Т. В., Котелевська І. П. Аналіз доходності акцій власної емісії. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2012. № 1(13). С. 210-214.
15. Слободяник Ю. Б., Сиротенко Н. А. Підготовка, подання та аудит фінансової звітності: траєкторія змін. *Облік і фінанси*. 2018. № 1(79). С. 72-79.
16. Трикашна Д. В., Прохорова Л. І. Деякі аспекти методології та організації обліку та аудиту операцій з цінними паперами. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6(62). С. 136-142.
17. Шепелюк В. А. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль корпоративних прав: організація та методика : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Вінниця, 2015. 234 с.
18. Tang J., Karim K. Big Data in Business Analytics: Implications for the Audit Profession. *CPA Journal*. 2017. Vol. 6. Т. 87. Р. 34-39.
19. Дядюн О. О. Планування та етапи аудиту нематеріальних активів підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 2(119). С. 79-85. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-2-14>.
20. Меліхова Т. О., Феофанова І. В., Лісіна Н. Л. Удосконалення методики аудиту готової продукції для покращення системи обліку на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 19-26.
21. Мельник К. П. Інституціональні аспекти вибору та застосування аудиторських процедур. *Облік і фінанси*. 2020. № 3(89). С. 101-106.
22. Порсюрлова І. П. Облік і аудит операцій підприємства з цінними паперами : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Харків, 2019. 314 с.

23. Рябчук О. Г., Корнійчук О. О. Проблеми та напрями вдосконалення аудиту операцій з основними засобами суб'єкта господарювання. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2(19). С. 392-397.
24. Хомуляк Т. І., Демко І. І. Організаційні аспекти аудиту лізингової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25. Ч. 2. С. 156-160.
25. Chena Ch., Srinidhib B., Sua X. Effect of auditing: Evidence from variability of stock returns and trading volume. *China Journal of Accounting Research*. 2014. Vol. 7. Issue 4. P. 223–245. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755309114000392>.
26. Hojatifard H., Pourheidari O., Baharmoghadam M. The Auditor's Professional Judgment Process. *Academy of Marketing Studies Journal*. 2019. Vol. 23. Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/the-auditors-professional-judgment-process-8239.html>.
27. Boersma M. Network theory in audit. *Compact*. 2019. № 4. P. 16–20. URL: <https://www.compact.nl/articles/network-theory-in-audit/#ref>.
28. Umar M., Sitorus S., Surya R., Shauki E., Diyanti V. Pressure, Dysfunctional Behavior, Fraud Detection and Role of Information Technology in the Audit Process. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*. 2017. № 11(4). P. 102-115.
29. Zhang Ch. Intelligent Process Automation in Audit. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*. 2018. № 1. pp. 1-38.
30. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. 2020 ed. Volume 1. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2020-Handbook-Volume-1.pdf>.

REFERENCES

1. Botvina, N. O. (2018). Finansovyi rynok yak skladova sotsialno-ekonomichnoi sfery derzhavy. *Economic analysis*, 28, 1, 115-119 [in Ukrainian].
2. Varnalii, Z. S., Anzin, R. O. (2015). Suchasnyi stan ta dynamika publichnykh rozmishchen aksii vitchyznianskykh kompanii na mizhnarodnykh rynkakh kapitalu. *Economic analysis*, 20, 114-122 [in Ukrainian].
3. Volkova, L. O. (2019). *Tsyvilno-pravovyi status derzhavnykh aktsionernykh kompanii* : Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
4. Harahonych, O. V. (2020). *Hospodarska pravosubiektnist aktsionernykh tovarystv* : dys. ... d-ra. yuryd. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
5. Mykhailenko, O. H., & Krasnykova, N. A. (2020). Vplyv inozemnykh investytsii na rozvytok ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. *Efektivna ekonomika*, 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.54 [in Ukrainian].
6. Smitiukh, A. V. (2019). *Korporatyvni prava ta korporatyvni pai (chastky): teoretyko-pravovi zasady* : Avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
7. Khaniieva, F. M. (2020). *Pravochyny z vnesennia vkladiv hospodarskoho tovarystva* : Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Alieinikova, N. M. (2018). *Formuvannia mekhanizmu otsinky vartosti aktsionernykh tovarystv* : dys. ... kand. ekon. nauk. Kharkiv [in Ukrainian].
9. Hvozdiei, N. I., Bondaruk, I. S., Vinnytska, O. A. (2018). Otsinka efektyvnosti vykorystannia finansovykh resursiv pidpriemstva. *Economic analysis*, 28, 1, 216-221 [in Ukrainian].
10. Kadatska, A. M. (2015). Vlasnyi kapital silskohospodarskykh pidpriemstv, yoho znachennia ta struktura. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 8, 1122-1125 [in Ukrainian].
11. Kotseruba, N. V. (2018). Orhanizatsiia i planuvannia audytu finansovoi stiikosti ta platospromozhnosti pidpriemstva. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 29, 108-112 [in Ukrainian].
12. Bielousov, M. O. (2011). Bukhhalteryskyi oblik i kontrol rukhu statutnoho kapitalu : Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. Zhytomyr [in Ukrainian].
13. Melnyk, A. R. (2013). Pidhotovka finansovoi zvitnosti za mizhnarodnymy standartamy ta osoblyvosti yii audytorskoï perevirky. *Oblik i finansy*, 4(62), 121-129 [in Ukrainian].
14. Polova, T. V., Kotelevska, I. P. (2012). Analiz dokhodnosti aksii vlasnoi emisii. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 1(13), 210-214 [in Ukrainian].
15. Slobodianyk, Yu. B., Syrotenko, N. A. (2018). Pidhotovka, podannia ta audyt finansovoi zvitnosti: traiektoriia zmin. *Oblik i finansy*, 1(79), 72-79 [in Ukrainian].

www.econa.org.ua

16. Trykashna, D. V., Prokhorova, L. I. (2017). Deiaki aspekty metodolohii ta orhanizatsii obliku ta audytu operatsii z tsinnymy paperamy. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, 6(62), 136-142 [in Ukrainian].
17. Shepeliuk, V. A. (2015). *Bukhhalternyi oblik i vnutrishnii kontrol korporatyvnykh prav: orhanizatsiia ta metodyka* : dys. ... kand. ekon. nauk. Vinnytsia [in Ukrainian].
18. Tang, J., Karim, K. (2017). Big Data in Business Analytics: Implications for the Audit Profession. *CPA Journal*, 6, 87, 34-39.
19. Diadiun, O. O. (2021). Planuvannia ta etapy audytu nematerialnykh aktyviv pidpriemstva. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 2(119), 79-85. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-2-14> [in Ukrainian].
20. Melikhova, T. O., Feofanova, I. V., Lisina, N. L. (2020). Udoshkonalennia metodyky audytu hotovoi produktsii dlia pokrashchennia systemy obliku na pidpriemstvi. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 1, 19-26 [in Ukrainian].
21. Melnyk, K. P. (2020). Instytutsionalni aspekty vyboru ta zastosuvannia audytorskykh protsedur. *Oblik i finansy*, 3(89), 101-106 [in Ukrainian].
22. Porsiurowa, I. P. (2019). *Oblik i audyt operatsii pidpriemstva z tsinnymy paperamy* : dys. ... kand. ekon. nauk. Kharkiv [in Ukrainian].
23. Riabchuk, O. H., Korniiuchuk, O. O. (2019). Problemy ta napriamy vdoskonalennia audytu operatsii z osnovnymy zasobamy subiekta hospodariuvannia. *Shhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 2(19), 392-397 [in Ukrainian].
24. Khomuliak, T. I., Demko, I. I. (2019). Orhanizatsiini aspekty audytu lizynhovoii diialnosti. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 25, 2, 156-160 [in Ukrainian].
25. Chena, Ch., Srinidhib, B., Sua, X. (2014). Effect of auditing: Evidence from variability of stock returns and trading volume. *China Journal of Accounting Research*, 7, 4, 223—245. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755309114000392>.
26. Hojatifard, H., Pourheidari, O., Baharmoghadam, M. (2019). The Auditor's Professional Judgment Process. *Academy of Marketing Studies Journal*, 23, 2. Retrieved from: <https://www.abacademies.org/articles/the-auditors-professional-judgment-process-8239.html>.
27. Boersma, M. (2019). Network theory in audit. *Compact*, 4, 16-20. Retrieved from: <https://www.compact.nl/article/s/network-theory-in-audit/#ref>.
28. Umar, M., Sitorus, S., Surya, R., Shauki, E., Diyanti, V. (2017). Pressure, Dysfunctional Behavior, Fraud Detection and Role of Information Technology in the Audit Process. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 11(4), 102-115.
29. Zhang, Ch. (2018). Intelligent Process Automation in Audit. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 1, 1-38.
30. *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. 2020 ed. Volume 1. Retrieved from: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2020-Handbook-Volume-1.pdf>.